

NATIONAL MUSEUM
of NATURAL HISTORY
GOULANDRIS

Yannis Tzortzis

Greenland: Blue Ice

Πρόλογος

Του Ακαδημαϊκού κ. **Χρήστου Σ. Ζερεφού**, Προέδρου του Διεθνούς Κοινού των Ακαδημιών και Εθνικού Εκπροσώπου για την Κλιματική Αλλαγή

Πρώτα από όλα θα αρχίσω από τον τίτλο της Εκθέσεως, ο οποίος είναι εύστοχος, γιατί ο πάγος ανακλά το φως σε όλα τα μήκη κύματος, γι' αυτό ο συμπαγής πάγος φαίνεται λευκός, ενώ όταν λιώνει αρχίζει να ανακλά το γαλάζιο (κυρίως του ουρανού) και ως εκ τούτου παίρνει γαλάζιες αποχρώσεις. Το οδοιπορικό αυτό προς τον Βόρειο Πόλο της Γης έχει μακρά ιστορία που φθάνει, όσο γνωρίζουμε, πίσω στο ταξίδι του Πυθέα τον 4^ο αιώνα π.Χ., ο οποίος αναζητήσε το βορειότερο σημείο του πλανήτη στο βιβλίο του «Περί Ωκεανού», το οποίο χάθηκε μαζί με τη Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας. Τον Πυθέα ακολούθησαν διάφοροι εξερευνητές, με κυρίαρχους τους Βίκινγκς, και, για να φθάσουμε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, στον διάσημο Νορβηγό εξερευνητή Nansen.

Από τα ψήγματα των εντυπώσεων του Πυθέα που διασώθηκαν, μένουμε στην άφιξη του εξερευνητή σε περιοχή χωρίς φως, στο απόλυτο σκοτάδι. Το εξέλαβε ως το όριο του Ωκεανού. Πάντως, επέστρεψε ο Πυθέας για να δώσει ό,τι έχουμε βρει μέχρι σήμερα. Ο Nansen περιέγραψε το πολικό σέλας, τη μόνη πηγή φωτός στα σκοτάδια του πολικού χειμώνα, όπως έκανε και ο σύγχρονός του αστρο-μετεωρολόγος Størmer, ο οποίος ερμήνευσε τους φυσικούς μηχανισμούς που το δημιουργούν. Ο Nansen τιμήθηκε με το βραβείο Nobel Ειρήνης το 1922 και είχε σημαντικό ανθρωπιστικό και διαμεσολαβητικό ρόλο στη διαδικασία ανταλλαγής των πληθυσμών Οθωμανών και χριστιανών μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Το άγαλμά του τιμά τη μικρή ομώνυμη πλατεία στη Λεωφόρο Βασιλίσσης Σοφίας σήμερα.

EMBASSY OF DENMARK

under the auspices of

Προλογίζοντας τις φωτογραφίες ενός σύγχρονου οδοιπορικού στα αχνάρια όχι μόνο του Πυθέα αλλά και του Nansen και τόσων άλλων εξερευνητών, φθάνουμε στην πρώτη δεκαετία του Ψυχρού Πολέμου, όπου η Δύση (δυτικά δηλαδή του λεγόμενου τότε Σιδηρού Παραπετάσματος) είχε ανάγκη παρακολούθησης των διηπειρωτικών βολών και τροχιών βλημάτων σε υποτιθέμενη σύρραξη με την τότε Σοβιετική Ένωση. Ο στρατός των ΗΠΑ ιδρύει τον ερευνητικό σταθμό της Θούλης για να παίρνει πληροφορίες σχετικά με τις μεταβολές όχι μόνο στη χαμηλή ατμόσφαιρα αλλά και στα υψηλότερα στρώματά της, προφανώς με στρατιωτικό ενδιαφέρον. Η θέση ονομάστηκε Θούλη από το όραμα του Πυθέα ότι έφθασε στη Θούλη, πέραν της οποίας δεν υπήρχε τίποτα.

Στη θέση αυτή, όταν ιδρύθηκε ο σταθμός στη δεκαετία του 1950, υπήρχε ο βόρειος γεωμαγνητικός πόλος της Γης, ένα χαρακτηριστικό σημείο που καθορίζει τα μαγνητικά πεδία που περιβάλλουν τον πλανήτη μας, ο οποίος συμπεριφέρεται όχι μόνο σαν ένα σώμα με μάζα αλλά και σαν ένα σώμα που είναι μαγνήτης και έχει το νότιο πόλο του κοντά στον Βόρειο Πόλο (σταθμός Θούλη) και τον βόρειο πόλο κοντά στον νότιο πόλο του άξονα περιστροφής του.

Η σημασία αυτών των μετρήσεων, τόσο από πλευράς επιστημονικής όσο και στρατιωτικής, μεγιστοποιήθηκε με την έναρξη των μετρήσεων ακριβείας στη θέση Spitsbergen που βρίσκεται στο αρχιπέλαγος Svalbard της Νορβηγίας. Η θέση αυτή αποτέλεσε κέντρο εκτόξευσης τεράστιων μπαλονιών στη δεκαετία του 1980 για τη μελέτη της τότε νεοανακαλυφθείσας τρύπας του όζοντος στο νότιο μεν ημισφαίριο, η οποία όμως απεδείχθη ότι δημιουργούνται και στο βόρειο ημισφαίριο. Μάλιστα, και το Εργαστήριο Φυσικής της Ατμόσφαιρας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης συμμετείχε στις πολικές μετρήσεις που οδήγησαν στην αποκάλυψη ότι η περίφημη αραίωση (τρύπα) του όζοντος δεν υπάρχει μόνον στην Ανταρκτική, αλλά και στην Αρκτική. Η ανθρωπότητα ενώθηκε για να κλείσει την τρύπα του όζοντος, λαμβάνοντας αυστηρά μέτρα και απαγορεύοντας τις ουσίες που παρήγαγε ο άνθρωπος, αλλά ήταν επικίνδυνες για τη διατήρηση του προστατευτικού στρώματος του όζοντος στον πλανήτη.

Σήμερα, το στρώμα αυτό έχει προστατευτεί αρκετά με το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ. Όμως, οι πάγοι συνέχισαν να λιώνουν. Η φοβερή δύναμη της ζωής που δείχνουν οι φωτογραφίες του Γιάννη Τζώρτζη, μέσα από την εκτοξευόμενη εκτός του ωκεανού

φάλαινα, δείχνει το μέγεθος της δύναμης της ζωής ακόμη και απέναντι στη βαρύτητα, δείχνει πόσα πλάσματα κινδυνεύουν από το λιώσιμο των πάγων, το οποίο έχει φθάσει σε εξαιρετικά ανησυχητικά επίπεδα. Ο ρυθμός του έχει οδηγήσει στην απώλεια άνω του 40% της παγοκάλυψης στον Βόρειο Πόλο, συμπεριλαμβανομένης φυσικά και της Γροιλανδίας. Σιγά σιγά όλη η περιοχή της Αρκτικής που ήταν καλυμμένη από πάγους θα αποκαλυφθεί, απελευθερώνοντας τεράστιες συγκεντρώσεις μεθανίου και άλλων αερίων που επιταχύνουν την εξέλιξη του φαινομένου του θερμοκηπίου.

Η πράσινη εκστρατεία του Γιάννη Τζώρτζη και των συνεργατών του, στην προσπάθεια αφύπνισης των λαών σχετικά με τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται όχι μόνο η Γροιλανδία αλλά και άλλες περιοχές του πλανήτη, αποτελεί μία ακόμα ηρωική προσπάθεια αντίστασης της ανθρωπότητας στα λάθη της. Στις φωτογραφίες, τα ίχνη της μη προσαρμογής στον πολιτισμό των ελάχιστων Ινουίτ που ζουν εκεί, όπως προκύπτει από έναν σκουπιδότοπο, ίσως τον μόνο που έχει η Γροιλανδία, δείχνουν, σε σύγκριση με τις απομακρυσμένες χιονισμένες πλαγιές και τα πεντακάθαρα παγωμένα νερά, την αντίθεση ανάμεσα στο υγιές περιβάλλον και το περιβάλλον των ανθρώπινων απορριμμάτων.

Οι φωτογραφίες αυτές μας θυμίζουν τα απορρίμματα του ανθρώπου στη λεγόμενη Ανθρωπόκαινο περίοδο, κατά την οποία έχουμε κάνει ό,τι μπορούμε για να καταστρέψουμε και να υποβαθμίσουμε όχι μόνο την ομορφιά της φύσης αλλά και την ίδια της την αρμονία και τη φυσική της εξέλιξη από εποχή σε εποχή και κατά τη διάρκεια του αιώνιου ταξιδιού της μέσα στο διάστημα. Στα βόρεια αυτά μέρη, μόνη συντροφιά στις πολικές περιοχές είναι οι αναλαμπές από το βόρειο σέλας. Το σέλας, που πρώτος περιέγραψε ο Αριστοτέλης στο πρώτο βιβλίο μετεωρολογίας του, τα «Μετεωρολογικά», που γράφτηκαν την ίδια περίοδο που ο Πυθέας θαλασσοδερνόταν ψάχνοντας να βρει τη μυθική του Θούλη (για περισσότερα <https://www.archaeopress.com/Archaeopress/download/9781789696370>).

Η ιστορία συνεχίζεται με τις ορέξεις των «μεγάλων» σημερινών κατακτητών, οι οποίοι αναζητούν κατακτήσεις εκεί που δεν τους σπέρνουν. Οι κατακτήσεις δεν σταματάνε φυσικά στις ηλεκτροπαραγωγικές περιοχές του πλανήτη αλλά επεκτείνονται και σε μυθικά μέρη, εντάσσοντας στον μύθο τους ακόμα και σπάνιες γαίες. Η φαντασία και ο αμοραλισμός του πλούτου είναι πράγματι τα αίτια από τα οποία κινδυνεύει ο πλανήτης

μας. Όπως τόνισε ο Μαχάτμα Γκάντι, «ο πλανήτης δεν κινδυνεύει από τον υπερπληθυσμό του, αλλά από τη μη δυνατότητα ικανοποίησης των ορέξεων των κατοίκων του».

Η Έκθεση αυτή αποτελεί ένα ακόμη δείγμα του ηρωισμού και της ανιδιοτέλειας που χαρακτηρίζει ανθρώπους σαν τον Γιάννη Τζώρτζη, αλλά και εταιρείες που τους υποστηρίζουν, όπως η Royal Photographic Society of Great Britain κ.λπ. Θα θυμίσω σε αυτό το σημείο ότι από την ίδια Γηραιά Αλβιώνια είχε ξεκινήσει μία ανάλογη εταιρεία, η Society of Dilettanti, η οποία μας έδωσε απίθανες περιγραφές από ταξίδια από την Ευρώπη μέχρι την Κύπρο και τον Ευφράτη.

Δέχθηκα ευχαρίστως να προλογίσω αυτή την Έκθεση με έναν πρόλογο που αποτελεί ένα ελάχιστο ευχαριστώ στους ανθρώπους που ακόμα νοιάζονται για τον πλανήτη μας, σε όσους ακόμα βλέπουν μακριά στον χρόνο. Εύγε!

X. Z.

Μάιος 2026